

матургаў Цяцёрскага і Марашэўскага. *Могілки* былі спляжаныя. *Магілы* раскапаныя. Чарапы павешаныя на палкі.

У Полацку зруйнавалі *могілки* і пабудавалі аэрадром. У Менску на месцы *Старажоўскіх могілак* — кінатэатар. У Віцебску на могілках зрабілі 9-павярховы дом з крамай „Дзіцячы сьвет“ і плошчу Перамогі.

У 80-ыя гады беларуская моладзь у Менску праводзіла свае нелегальныя сходкі на *Кальварыйскіх могілках*. Там, побач з магіламі продкаў, было бясъпечна. Небясъпечна было сярод жывых. Гэтая ж моладзь ішла да забытых магіл паўстанцаў Каліноўскага на *Вайсковых могілках*. Пры *Маскоўскіх могілках* у Менску міліцыя зьбівала дубінкамі і труціла газам людзей, якія на Дзяды ў 1988 годзе ішлі да *магілы* Ўладзімера Караткевіча. Каб не пусьціць іх на *могілки*, каб ня сталася таго, пра што бард Алесь Камоцкі — на словы таго ж Караткевіча — прасьпяваў: „Бацькі з *магіл* цяплом дыхнулі, каб дзецям жыць лягчэй было“.

Музей

Ігар Бабкоў

Для Багушэвічавага мужыка ўвасабленьнем беларускай долі быў суд. Што б ён ні рабіў, адкуль бы ён ні выходзіў і куды б ён ні скіроўваўся — ён патрапляў у суд: з адвакатамі, судзьдзямі, штрафамі, судовымі выканаўцамі. Нашаніўцы пачатку стагодзьдзя выбралі сабе іншую долю — *музей*.

Зь віленскага *Беларускага музэю* пачалося адраджэньне. Паэты, рэвалюцыянэры і дзяржаўныя дзеячы аднолькава зачаравана глядзелі на памятку даўніны, шукаючы ў іх натхненьня і падтрымкі.

Усё ХХ стагодзьдзе беларуская культура зьбірала гэтыя памятки мінулага. Лепшыя нашыя кнігі — менавіта пра гэта.

Надаўна мы зразумелі, што мы жывыя і што ў нас ёсьць будучыня. Мы выйшлі на вуліцу... Вечар... Разьбітыя ліхтары... Зграі амонаўцаў адлюўліваюць апошніх дэманстрантаў. Заўтра суд.

Хто будзе судзьдзямі і хто падсуднымі, мы ўжо ведаем.

Мурок

Валянціна Мароз

Ёсьць у суворага пазычаньня зь нямецкае — *мур* — роднаснае беларускае *мурок*. Якое тым цікавае, што ня сталася звычайным варыянтам з памяншальна-ласкальным суфіксам -ок-, а зажыло самастойным жьщцьцём. *Мурок* — ня толькі маленькі *мур*, а таксама такое *мураванае* жытло, якое чалавек вызнае за часовае. Таму ў гэтым слове чуецца адценьне несамавітасьці, непаўнавартасьці, але разам з тым і пэўнае ўдзячнасьці (служыла ж, давала прытулак!). Пры неспрыяльных варунках у *мурку* можна прачасаваць і ўсё жьщцьцё. Але калі ўзьбівацца на што лепшае, то беларус пэўна ж памкнецца не ў раскошны *мур-палац*, а ўва ўтульную драўляную хату. Ці ня тое пацьвядджаюць густыя зарасьнікі нежылых катэджаў пад гарадамі ды мястэчкамі, з гарачкі набудаваныя ў часы перабудовы...

Беларус дыстанцуецца і ад будынкаў-*муроў* — халодна-афіцыйных уста-

новаў сталінскага тыпу. Нашы вясковыя гараджане асвойвалі горад і гарадзкое жытло словам *цагляны*: цагляны дом, цагляная кладка, сьцены з цэгля.

МЫТНЯ

Уладзімер Арлоў

Мытня — старажытнае беларускае слова, якое ў ягоным цяперашнім значэньні можна сустрэць ужо ў дакумэнтах часоў князя Вітаўта. Ахоўваючы эканамічную прастору Вялікага Княства Літоўскага, *мытні* стаялі на яго межах і тады, калі айчына нашых продкаў уваходзіла ў склад Рэчы Паспалітае.

На *мытнях* служылі *мытнікі*. Яны зьбіралі з падарожных адмысловую плату — *мыта*.

Калі Беларусь апынулася ў кіпцюрох дзвюхгаловага расейскага арла, слова *мытня* на два стагодзьдзі амаль цалкам зьнікла з ужытку, працягваючы існаваньне адно ў гістарычных слоўніках.

Але слова гэтае выявіла дзівосную жыццяздольнасьць — як толькі Беларусь вярнула сабе незалежнасьць, яно загучала з вуснаў беларускамоўных дэпутатаў Вярхоўнага Савету. Чуючы пры абмеркаваньні заканадаўчых актаў слова *мытня*, расейскамоўная камуністычная большасьць парлямэнту ўквелена круціла носам. Адзін з дэпутатаў, колішні генэрал, аднаго разу ўзьлез на трыбуну й пачаў пратэставаць — маўляў, гэтую *мытню* прыдумалі нацыяналісты, „іё ніхто ні панімаіт“, а асабіста ў яго, генэрала, гэтае слова выклікае асацыяцыі не з дзяржаўнай мяжою, а з мыцьцём і лазьняй.

Прамінула колькі гадоў, і словам *мытня* ўжо анікога ня здзівіш. На далёкіх ад міжнародных стандартаў беларускіх *мытнях* адбываюць сваю дзяржаўную службу то сонныя, як восеньскія мухі, то, наадварот, чамусьці празьмерна ўвішныя беларускія *мытнікі*. Яны бяруць законнае *мыта*, што цяпер завецца „*мытным* зборам“, і *мыта* незаконнае, што спрадвеку завецца хабарам.

Лінгвістычныя ўяўленьні адстаўнога генэрала-дэпутата ўжо ніхто й не згадае, але ў нечым ён, безумоўна, меў рацыю — пасья блізкага знаёмства зь беларускай *мытняй* хочацца добра памыцца.

Мэгафон

Сяржук Сокалаў-Воюш

Мэгафон — рэч — ведаюць усе. *Мэгафон* — слова — далёка не. Яго частку блытаюць з рупарам, хоць гэты галянцкі тэрмін абазначае звычайную трубу з пашыраным канцом, якая ў сапраўднасьці — толькі частка *мэгафону* разам зь мікрафонам, электрычным сілкавальнікам і ўзмацняльным прыстававаньнем.

Слова *мэгафон* паходзіць з грэцкай мовы і літаральна перакладаецца як вялікі гук.

У савецкія часы права на вялікі гук мелі толькі тыя, у чых руках была ўлада. Узровень гэтага гуку залежаў ад месца, якое займаў прамоўца на гіе-